

VAZGEÇİLEN ALACAĞIN ZARARDAN MAHSUBU VE BU MAHSUBUN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ, DEĞERSİZ ALACAKLAR İLE VAZGEÇİLEN ALACAKLAR ARASINDAKİ KARŞILIKLI İLİŞKİNİN İNCELENMESİ VE ÖZELLİK ARZ EDEN BAZI DURUMLAR

Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi
Şubat 2013 Sayısında Yayınlanmıştır

1. GİRİŞ

Vazgeçilen alacaklar VUK'nun 324. maddesinde, değersiz alacaklar ise 322. maddesinde düzenlenmiştir. Bilhassa son dönemdeki ekonomik krizler, sert rekabet ortamı, tüketicilerin alım gücünde düşme gibi nedenlere bağlı olarak işletmelerin tahsilat problemleri artmış, özellikle orta ve küçük çaplı işletmeler sürekli zarar elde eder duruma gelmişlerdir. Sürekli zarar durumu ise doğal olarak teknik iflas şeklinde adlandırılan (özkaynakların negatif hale gelmesi, borçların ödenemeyecek düzeye ulaşması) durumları arttırmıştır. Bu gibi durumlarda zararlı işletmeden alacağı olan ve bu işletmeye aynı zamanda mal veya hizmet satan işletmeler ya da ortak statüsündeki şirketler, bu işletmelerin ticari faaliyetlerine devam edebilmesi için zaman zaman alacaklarından vazgeçebilmektedirler. Buradaki amaç alacaklı oldukları işletmeyi mümkün olduğunca iyileştirmek, ticari faaliyetlerini düzeltebilmesi için fırsat yaratmak ve bu suretle alacaklarını kısmen de olsa tahsil edebilme düşüncesidir. Ya da iştirakinin teknik iflas durumundaki bilançosunu düzeltmek ve TTK açısından fesih durumu ile karşılaşılmasını istemeyen ana şirket iştirakinden olan alacaklarından vazgeçebilmekte, vazgeçtiği alacağı kimi zaman iştirakin sermayesine ekletmekte ya da iştirakinin gelir yazmasını sağlamaktadır.

Yukarıda açıklamaya ve örneklere çalıştığımız işlemler açısından uygulamada kimi zaman tereddüt yaşanan bazı hususları aşağıda açıklamaya çalışacağız.

2. VAZGEÇİLEN ALACAKLAR

Vazgeçilen alacaklar VUK'nun 324. maddesinde aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

“Konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar, borçlunun defterinde özel bir karşılık hesabına alınır. Bu hesabın muhteviyatı alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde zararla itfa edilmediği takdirde kâr hesabına naklonulur.”

2.1. Vazgeçilen alacak nasıl belgelenecektir?

Madde metninde vazgeçilen alacağın konkordato yoluyla ve sulh yoluyla oluşabileceği hüküm altına alınmıştır. Konkordato mevzuu İcra İflas Kanunu'nda ayrıntısıyla düzenlenmiş, usul ve esasları belirlenmiştir. Bu nedenle konu nettir. Sulh yoluyla alacaktan vazgeçilmesine dair ise mevzuatımız bir düzenleme bulunmamaktadır. VUK'nun geçici 24. maddesi ve bu maddenin uygulanması usul ve esaslarına dair 284 No.lu VUK Genel Tebliğinde sulh anlaşmasının notere onaylatılması şartı aranmıştır. Söz konusu düzenlemeler 1999 marmara depremi sonrasında, VUK Madde 323 kapsamında dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacakların kapatılmasına (değersiz alacak sayılabilmesine) ilişkin olarak çıkarılmıştır.

Kanaatimizce sulh yoluyla anlaşmada, alacaklının borçluyu ibra etmesi ve borcundan vazgeçmesi yeterlidir ve bunun için noter onayına gerek bulunmamaktadır. Olası bir incelemede vergi müfettişini ikna edecek, işlemde muvazaa olmadığına dair kanaat getirecek her türlü belgeleme yeterli olacaktır.¹

Burada VUK Madde 322’de bir alacağın değersiz alacak sayılması için aranılan şartlardan birisi olan “kanaat verici vesika” hakkında çeşitli kaynaklarda önerilen belgeler de esas alınabilir. Örneğin: Mahkeme tarafından borçlu hakkında verilen gaiplik kararı, borçlunun adresinin saptanamaması nedeniyle icra dosyasının işlemde kalktığına dair icra memurluğu yazısı, ticaret mahkemesince borçlu hakkında verilen iflas kararı..v.b.²

Vazgeçilen alacağın inceleme elemanları tarafından işlemde vergi matrahına azaltmaya yönelik muvazaalı bir işlem olmadığı kanaatini yaratacak kadar detaylı ve açık bir şekilde hazırlanması borçluda çok alacaklı için önemlidir. Çünkü borçlu için burada gelir yaratılmakta, alacaklı için zarar yazılması gereken bir durum oluşmaktadır. Konuya değersiz alacaklar kısmında daha detaylı değineceğiz.

2.2. Vazgeçilen alacak için karşılık ayrılması ve zarardan mahsubu

Kanun metni, borçlu için ödemekten kurtulduğu borcunu doğrudan gelir yazmayarak bilançosunda özel bir karşılık hesabında üç yıl boyunca bekletmesine imkan vermekte, bu üç yıl boyunca oluşacak zararlardan bu karşılığı mahsup etmesini, üçüncü yıl sonunda ise bakiye kalan tartı her hal ve şekilde gelir yazmasını belirtmektedir.

Burada mahsup edilecek zarar işletmenin ticari zararı olmayıp, vergi kanunları kapsamında gerekli indirim ve ilaveler yapıldıktan sonra ulaşılan mali zarardır.³

Örnek: (A) A.Ş., (B) A.Ş.’den olan toplam 1.500.000 TL tutarındaki alacağının yarısından (750.000 TL) (B) A.Ş.’nin teknik iflasta olması ve borçlarını ödeyememesi nedeniyle 2011 yılında vazgeçmiştir. İki şirket arasında sulh anlaşması imzalanmıştır.

(B) A.Ş.’nin 2011, 2012 ve 2013 yılı kurumlar vergisine esas durumu aşağıdaki gibidir:

	2011	2012	2013
Ticari kar/zarar	-300.000	-120.000	-400.000
K.K.E.G.	80.000	130.000	125.000
Mali kar/ zarar	-220.000	10.000	-275.000

Şirketin ayrıca 2011 yılı sonu itibariyle kullanabileceği geçmiş yıllar zararları da aşağıdaki gibidir:

2010 yılı mali zararı : 300.000 TL
2009 yılı mali zararı : 200.000 TL
2008 yılı mali zararı : 500.000 TL
TOPLAM : 1.000.000 TL

¹ Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu’nun 20.03.1972 tarih ve 169 numaralı kararı da bu yöndedir.

² GÜNDÜZ, N. Kemal ve PERÇİN, Necati; “Amortismanlar ve Yeniden Değerleme”, Yaklaşım Yayınları, 1997, sayfa: 188

³ YILMAZ Kazım; “Değerleme”, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 1997, sayfa:387

Bu tabloya göre, 2011 yılında bilançoda özkaynaklar hesap sınıfı içinde özel bir karşılık hesabına (kâr yedekleri için 549-Özel Fonlar hesabı altında alt hesap açılması bize göre en uygun kayıt şeklidir) kaydedilen 750.000 TL'den öncelikle 2011 yılı zararı olan 220.000 TL mahsup edilecektir. 2012 yılına devreden vazgeçilen alacak tutarı (750.000 – 220.000=) 530.000 TL'dir.

2012 yılı sonunda şirketin ticari zararı oluşmakla birlikte, bu zarardan daha fazla KKEG'si bulunması nedeniyle mali kazancı oluşmuştur. Bu mali kazançtan geçmiş yıllar mali zararları mahsup edileceği için kurumlar vergisi matrahı oluşmayacaktır; ancak 2012 cari yılında mali bir zarar oluşmadığından vazgeçilen alacak tutarından herhangi bir mahsup yapılamayacaktır. Bu durumda 2013 yılına devreden vazgeçilen alacak tutarı 530.000 TL'dir.

2013 yılı vazgeçilen alacağın bilançoda tutulabileceği en son yıldır. Bakiye tutar gelir hesabına devredilecektir. Bu durumda mali zarar oluşmayacak, (275.000 – 530.000=) 255.000 TL mali kazanç oluşacaktır. Bununla birlikte firmanın mahsup edilebileceği geçmiş yıllar mali zararı toplamı halen yeterli olduğundan kurumlar vergisi matrahı oluşmayacaktır.

Yukarıdaki işlemlerin muhasebe kayıtları ise aşağıdaki şekilde olacaktır:

2011 yılında 300.000 TL ticari zararı, 220.000 TL mali zararı oluşmuştur. Bu durumda 690-Dönem Karı veya Zararı hesabı 300.000 TL borç bakiye vermiştir. 549 hesap bu hesaptan mahsup edilecektir.

----- 31.12.2011 -----
549 ÖZEL FONLAR 220.000

690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI 220.000
----- / -----

Bu kayıt sonucunda işletmenin ticari zararı 80.000 TL'na düşmüş olacaktır. Beyanname üzerinde 80.000 TL KKEG'nin bu zarardan mahsubu sonucunda ise kurumlar vergisi matrahı oluşmayacaktır.

Yukarıdaki sonuca, 549 hesabı 644-Konusu Kalmayan Karşılıklar veya 679-Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar hesabına devretmek yoluyla da ulaşabiliriz.

2012 yılında şirketin mali kazancı oluşmuştur. Bu nedenle 549 hesaba herhangi bir kayıt yapılmayacaktır.

2013 yılı ise vazgeçilen alacağın her hal ve şartta gelir yazılarak kapatılacağı yıldır.

----- / -----
549 ÖZEL FONLAR 530.000

644 KONUSU KALMAYAN 530.000
KARŞILIKLAR
----- / -----

2.3. Üç yıllık sürenin hesabı

VUK'nun 328 ve 329. maddelerinde yer verilen amortisman tabii iktisadi kıymetlerin satılması sonucu elde edilen kazancın ya da sigortadan alınan tazminat bedelinin üç yıl süreyle pasifte özel bir fon hesabında tutulması mevzuunda gündeme gelen üç yıllık süre, 549-Özel Fonlar hesabında kayıt yapılan yıl birinci yıl olarak kabul edilerek mi hesaplanmalıdır, yoksa kayıt yapılan yılı takip eden ilk yıl birinci yıl olarak mı kabul edilerek hesaplanmalıdır tartışması, VUM Madde 324'de yer verilen üç yıllık süre açısından da geçerlidir.

Bize göre VUK Madde 324 kapsamında üç yıllık süre hesabı kayıt yapılan cari yıl birinci yıl olarak kabul edilerek hesaplanmalıdır. Kanun metninde yer verilen "alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde" ifadesi bize göre bu açıdan nettir. Bir önceki bölümde yer verdiğimiz uygulama örneğimiz de bu kabule göre çözülmüştür. Bu konuda üç yıllık sürenin kayıt yapıldığı yılı birinci yıl olarak kabul eden görüşler⁴ olmakla birlikte üç yıllık süreyi takip eden yıldan başlatan görüşlerde⁵ bulunmaktadır.

2.4. Alacağından vazgeçen şirket aynı zamanda borçlunun ortağı ise bu tutar sermayeye eklenebilir mi?

Uygulamada alacağından vazgeçen işletmelerin genellikle borçlu işletmenin ortağı olduğu görülmektedir. Borçlu işletmeler genellikle teknik iflas durumunda oldukları için (özkaynakları negatif olduğundan) sermaye artışı amacıyla ticaret siciline işlemler başlatılmadan önce özkaynakkar içinde sermaye avansı ya da sermaye tamamlama fonu, zarar telafi fonu gibi adlar altında hesaplar oluşturulmakta ve özkaynaklar Türk Ticaret Kanunu açısından kayden sermaye artışı yapılabilir bir duruma getirilmektedir. Genellikle bu hesaplar ortak tarafından nakit transfer yapılması ya da ortak alacağının sermayeye eklenmesi şartıyla özel bir fon hesabına alınması şeklinde oluşturulmaktadır. Bu durumda, şeklen vazgeçilen alacak tutar mahiyetindeki söz konusu tutar sermayeye eklenebilir mi yoksa her hal ve şartta üçüncü yılın kazancına dahil edilmesi zorunlu mudur?

Konuya salt kanun maddesinin lafzından yakalaşacak bu gibi bir işlem kesinlikle eleştiriye açık olacaktır. Diğer taftan uygulamada herkes tarafından bilindiği üzere ortak alacağı şirket sermayesine eklenebilir. Özü itibarıyla her iki işleminde bize göre birbirinden farkı bulunmamaktadır. Her iki durumda da ortak alacağından vazgeçmektedir. Vazgeçilen alacakta bu tutar ortağın kayıtlarında zarar olarak muhasebeleştirilmekte, diğer durumda ise sermayeye eklenen tutar ortağında kayıtlarında iştirakler hesabına dahil edilmektedir.

Olası bir incelemede bu konuda eleştiri alınmaması için tavsiyemiz, sermaye artırımına dair karar metninin profesyonel bir mali danışmandan görüş alınarak hazırlanması, ortağın alacağından sermayeye eklenmesi şartıyla vazgeçtiğinin karar metnine açıkça yazılmasının olası hukuki ihtilafları önleyeceği kanaatindeyiz.

⁴ GÜNDÜZ, N. Kemal ve PERÇİN, Necati; a.g.e., sayfa: 251-252-253

ÖZYER, Mehmet Ali; "Açıklama ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması", Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 2004, sayfa: 699

YALÇIN, Hüseyin; "Dönem Sonu Vergi ve Muhasebe Uygulamaları", 1. baskı, 2011, sayfa: 136

⁵ YILMAZ, Kazım; a.g.e., Sayfa:387

3. DEĞERSİZ ALACAKLAR

Değersiz alacaklar VUK'nun 322. maddesinde aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

“Kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline imkan kalmayan alacaklar değersiz alacaktır.

Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybedeler ve mukayyet kıymetleriyle zarara geçirilerek yok edilirler.

İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin bu madde hükmüne giren değersiz alacakları, gider kaydedilmek suretiyle yok edilir.”

3.1. Değersiz alacak nasıl belgelenecektir?

Madde metninde bir alacağın değersiz alacak olabilmesi için kazai bir hüküm veya kanaat verici vesika ile belgelenmesi şartı aranmaktadır.

Kazai bir hüküm ifadesi, alacakla ilgili olarak yapılan hukuki takip sonucunda (dava ve icra) yargı organları tarafından verilen karardan alacağın artık tahsiline imkan kalmadığı anlamına gelmektedir. Örneğin: Dava konusu edilen bir alacak hakkında yargı organları zamanaşımı veya borçlunun gaybubetine karar vermişse alacağın değersiz hale geldiğinden söz etmek mümkündür.⁶

Kanaat verici vesika ile kanunlarda açıkça düzenlenmemiştir. Söz konusu alacağın tahsil imkanı kalmadığına kanaat getirilmesini sağlayacak her türlü vesika bu mahiyette değerlendirilebilir. Örneğin⁷:

- Alacaktan vazgeçildiğine dair konkordato anlaşması,
- Mahkeme huzurunda alacaktan vazgeçildiğinde dair düzenlenmiş belgeler,
- Borçlunun ülkeyi geri dönmek üzere terk ettiğini belirleyen gazeteler ve bunu doğrulayan resmi makam belgeleri (yabancı ülkeye kaçma, sığınma gibi)
- Borçlunun gaipliğine ilişkin mahkeme kararı ve buna bağlı olarak herhangi bir mal varlığı bulunmadığına dair resmi makam belgeleri,
- Borçlunun herhangi bir mal varlığı bırakmadan ölümü ve mirasçılarının da mirası reddettiklerine dair resmi belge,
- Borçlunun alacaklı tarafından açılan davayı kazandığına dair mahkeme kararı,
- Borçlunun dolandırıcılıktan mahkum olması ve herhangi bir mal varlığı bulunmadığına dair resmi belgeler,
- Mahkeme tarafından borçlu hakkında verilmiş gaiplik kararı,
- Borçlunun adresinin saptanamaması nedeniyle icra dosyasının işlemeden kaldırıldığına dair icra memurluğu yazısı,
- Borçlunun ölümü ve mirasçılarının bulunmadığını kanıtlayan resmi soruşturma belgesi,
- Borçlunun ölümü ve mirasçılarının mirası reddettiklerine dair sulh mahkemesi kararı,
- Ticaret mahkemesi tarafından borçlu hakkında verilen iflas kararı,

⁶ ÖZYER, Mehmet Ali; a.g.e., sayfa: 683

⁷ GÜNDÜZ, N. Kemal ve PERÇİN, Necati; a.g.e. Sayfa: 187-188

3.2. Vazgeçilen alacak ile değersiz alacak arasındaki karşılıklı ilişki

Değersiz hale gelen bir alacağı, alacaklı zarar yazarken, bu alacağın borçlusunun da ödemekten kurtulduğu borcu kâr yazması gerekir. Değersiz alacaklar için VUK'nun 322. maddesinde yapılan düzenlemenin simetrik sayılabilecek ifadesi de, borçlu yönünden vazgeçilen alacaklar başlığı altında aynı kanunun 324. maddesinde yer almaktadır. Bununla birlikte vazgeçilen alacağın, alacaklı açısından değersiz alacak sayılmaması gerektiği de öne sürülebilmektedir. Bu görüşü ileri sürenler, kanunda bu konuda açık bir hüküm bulunmamasını ve bu yolla alacaklı ve borçlunun muvazaalı bir şekilde vergi matrahlarını ayarlama ihtimallerini gerekçe olarak göstermektedirler. Kanun koyucunun sulh yoluyla vazgeçilen alacak için herhangi bir belge aramaması, vazgeçilen alacağın gelir sayılmasından kaynaklanmaktadır.⁸

Alacaklısı tarafından “değersiz alacak” olarak kayıtlara intikal ettirilen alacak, borçlu yönünden belli şartlarla “vazgeçilen alacak” uygulamasına konu edilebilir.⁹

Yukarıda ilgili bölümlerde de belirttiğimiz üzere, uygulamada alacağından vazgeçen taraf genellikle borçlu şirketin hakim ortağı durumundaki ana şirkettir. Vazgeçilen alacak borçlu nezdinde gelir doğurucu bir etki yarattığından eleştiriye konu olacak bir durum bulunmamakta ve işlemin nedeni, içeriği fazla sorgulanmamaktadır. Ancak, alacağından vazgeçen taraf için bu zarar etkisi yaratacağından, defter kayıtlarına zarar olarak kaydedilen bu tutar hem içerik hem de usul yönünden detaylı bir şekilde incelenmekte, alacaklının vergiye tabi kazancını azaltıcı etkisi varsa bilhassa eleştiri konusu yapılabilmesi için her yönüyle detaylıca araştırılmaktadır. Bu nedenlerle, alacağından vazgeçen tarafın işlemde muvazaa olmadığına dair her türlü belgelemeyi yapması gerekmektedir. Eğer söz konusu tutar, ortak olunan borçlu işletme tarafından sermayeye eklenmeyecekse (ortak alacağının sermayeye ilavesi), doğrudan doğruya vazgeçilen alacak hükümlerinin uygulanması riski yüksek bir yol olacaktır. Bu durumda öncelikle VUK Madde 323 kapsamında şüpheli alacak prosedürlerinin işletilmesi (dava ve icra aşaması), bu süreç sonunda tahsil edilmeyen kısmın değersiz alacak yazılması daha sağlıklı bir yol olabilecektir. Çeşitli kaynaklarda, prensip olarak alacağın değersiz alacak sayılabilmesi için, alacaklının bu alacağın tahsili için tüm yasal yolları denemesi ve buna rağmen alacağın fiilen ve hukuken tahsilen imkan kalmamış olması gerektiği görüşü bulunmaktadır.¹⁰ Diğer taraftan ise, ana ortaklığın bağlı iştirakini dava etmesi, icra yoluna başvurması uygulamada karşılaşılabilecek pek nadir bir örnek olacaktır. Bu durumda tavsiyemiz, bağlı iştirake finansal kolaylık sağlanması ve özkaynak yapısının güçlendirilmesi amacıyla bir operasyon yapılacaksa bu süreç alaktan vazgeçmek şeklinde değil, ortak alacağının sermayeye ilave edilmesi şeklinde kurgulanması, olası bir incelemede eleştirileri önleyebilecektir.

3.3. Değersiz alacağın ticari kazancın elde edilmesi ile ilgili olması şart mıdır?

Bu konu uzun yıllardır şüpheli alacaklar açısından tartışma konusu olmuştur. Özellikle son dönemde, factoring firmalarının denetlenmesi neticesinde çok ciddi tarhiyatlar yapılmış ancak bu süreçte yargıya intikal eden olaylarda genellikle mükellefler haklı bulunmuştu. Kısaca bahsedecek olursak, factoring firmasını müşterisinin 100 TL alacağının 20 TL'sini komisyon

⁸ ÖZYER, Mehmet Ali; a.g.e., Sayfa: 697-698

⁹ ÜREL, Gürol; “Güncel Vergi Usul Kanunu Uygulaması”, Maliye ve Hukuk Yayınları, 2007, sayfa: 780

¹⁰ ÜREL, Gürol; a.g.e., sayfa: 781

olarak kesmekte ve aradaki 80 TL'yi müşterisine ödemektedir. Asıl borçludan alacağını tahsil edemediği zaman ise her iki tarafa da alacağın tamamı üzerinden (100 TL) dava açmakta ve karşılıklı ayırmaktadır. İncelemelerde, factoring firmalarının sadece 20 TL gelir yazmaları nedeniyle sadece 20 TL şüpheli alacak karşılığı ayırabilecekleri yorumuyla eleştiriler yapılmıştır. Diğer taraftan uzun yıllardır, ticari amaçla verilen avanslar için de dava açılması halinde karşılık ayrılıp ayrılmayacağı tartışma konusu olmuştur. Konu hakkında Vergi İdaresi gelir yazılmayan kısımlar için karşılık ayrılmayacağı görüşünü yıllardır devam ettirmektedir. Buna karşılık Danıştay'ın aksi yönde pek çok kararı mevcuttur. Şüpheli alacak karşılığı ayrılması için söz konusu alacağın mutlaka mal veya hizmet satışından kaynaklanmış olmasının gerekmediği yönünde görüşler de (hatta nadiren de olsa Vergi İdaresi özelgeleri de) mevcuttur.¹¹

Aynı tartışma konusu değersiz alacaklar için de geçerlidir. Konu hakkındaki kaynakların hemen hemen tamamı bu şartı aramaktadır.¹² Kanun metninde bir alacağın değersiz alacak sayılabilmesi için ticari kazancın elde edilmesi ile ilgili olması gerektiğine dair bir şart bulunmamaktadır. Bize göre burada önemli olan işlemin özü ve gerçek mahiyetidir. Tabii ki iki şirket arasında karşılıklı olarak verilen hatır çekleri mahiyetindeki alacaklar için değersiz alacak müessesesinin işletilmesi kabul edilemez. Ancak bize göre ticari mahiyet arz eden bir alacak için değersiz alacak prosedürleri yerine getirilmek şartıyla bu alacağın zarar yazılması mümkündür. Ancak olası bir vergi incelemesinde bu durumun (bilhassa tutar yüksek ise ve matrah farkı için her yol mubahtır anlayışı ile) eleştiri konusu yapılması kuvvetle muhtemeldir.

3.4. Aciz vesikası tartışmaları

Aciz vesikası hakkında Vergi İdaresinin ve konu hakkında görüşlerini açıklayan yazarların yorumları genellikle aşağıdaki şekildedir:

İcra İflas Kanununda, alacaklı alacağının tamamını alamamışsa kalan miktar için kendisine aciz vesikası verilir hükmü yer almaktadır. Bu belge, takibin yapıldığı dönemde borçlunun ödeme kabiliyetinin bulunmadığını gösterir. Bu belge ile alacaklı, borçlunun ödeme kabiliyetini kazandığı an takibe geçip, alacağını tahsil edebilir. Aciz belgesine bağlanan alacaklar kesin olarak değerini yitirmemiştir. Dolayısıyla bu belgeye dayanılarak alacağın değersiz alacak olarak kabulüne olanak bulunmamaktadır. Ancak, aciz vesikasına bağlanmış bir alacak için şüpheli alaca karşılığı ayrılabilir.

Bununla birlikte aksi yönde görüşler de bulunmaktadır.

Haciz veya iflas yoluyla takipte borçlunun mal varlığının alacağın tamamını karşılamaması üzerine alacaklıya verilen ve bu yönü ile tahsil imkansızlığını gösteren kat'i haciz belgesinin, zamanaşımını durduran ve böylece borçlunun ödeme kabiliyeti doğduğunda alacağın tahsiline olanak tanıyan bir belge olduğu iddiasıyla taalluk ettiği alacağın değersiz değil, şüpheli alacak sayılmasını gerektireceği iddia edilemez. Aslında alacak çok daha önce, dava açılmakla veya icraya başvurulmakla şüpheli duruma gelmiştir. Bu nedenlerdir ki, şüpheli hale gelen alacağın tahsilinin imkansız olduğunu gösteren ve sadece borçlu ileride ödeme gücü kazandığında

¹¹ ÜREL, Gürol; a.g.e., sayfa: 788-789

¹² GÜNDÜZ, N. Kemal ve PERÇİN, Necati; ag.e., sayfa: 186

ÖZYER, Mehmet Ali; a.g.e., sayfa: 684

YILMAZ, Kazım; a.g.e., sayfa: 372

alacağın tahsilime imkan hazırlayan aciz vesikası, onun değersiz alacak olarak yazılmasına cevaz veren belli başlı belgelerden birisi olmalıdır. Bu belgenin zamanaşımını durdurması ve tahsil kolaylığı sağlaması, taalluk etiği alacağın değersiz sayılmamasını ve gider yazılmamasını değil, aksine önce gider sonra da şayet alacak ileride tahsile dilecek olursa, tahsil yılında gelir yazılmasını gerektirir. Nitekim Danıştay kararlarında yer alan hakim görüş de bu yöndedir.¹³

Bize göre de, zaten dava ve icra aşamalarından geçmek suretiyle alacağın tahsili için tüm hukuki yolların tüketildiği ancak buna rağmen tahsil edilemeyen bir alacak için aciz vesikası alınması halinde söz konusu alacak tutarı değersiz alacak olarak yazılabilmeli, alacak kayıtlardan çıkarılabilmelidir. Değersiz alacak ve şüpheli alacak müesseselerinin özü, mükellef tarafından hâsılat olarak kayıtlara alınan, vergi beyanına konu edilen ve üzerinden vergi de alınan bir tutarın, fiili olarak mükellef tarafından tasarruf edilememesi nedeniyle (tahsil edilememiş olması nedeniyle) mükellef üzerinde haksız bir şekilde yaratılan vergi etkisinin giderilmesidir. Bununla birlikte şüpheli alacak karşılığı ayrılması da aynı etkiyi yaratmaktadır. Çünkü karşılık ayrılan tutar gelir tablosuna zarar kalemi olarak yansıtılmaktadır. Şüpheli alacak karşılığı ayrılmış bir işlem için aciz vesikası alınması bu işlemin mahiyetini de değiştirmemektedir. Bir diğer söyleyişle, tahsil edilmeyen alacak zaten kayıtlara gider olarak alınmıştır ve aciz vesikası alınması 128 ve 129 hesapların kapatılması için hukuki bir gerekçe olmayacaktır. Diğer taraftan, dava ve icra safhalarında şüpheli alacak karşılığı ayrılmamış olsa dahi vergi idaresi aciz vesikasının alındığı hesap dönemi içinde şüpheli alacak karşılığı ayrılmasını kabul etmektedir. Bu da alacağın değersiz alacak yazılması ile (gelir tablosuna zarar olarak yansımaya açısından) aynı sonucu doğurmaktadır. İlâveten söz konusu alacak uzun yıllar boyunca bilançoda 128 ve 129 hesaplarda bakiye vermeye devam edecektir. Bu açıdan bakılınca aslında tartışma konusu edilmeye degecek bir husus olmadığını düşünmekteyiz.

GÜRÂY ÖĞREDİK
Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
MAZARS/DENGE
Vergi Departmanı, Kıdemli Müdür

¹³ GÜNDÜZ ve PERÇİN, a.g.e., sayfa: 191